

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ  
ГРОМАДСЬКА СПІЛКА «ХАРКІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ КОНСОРЦІУМ»  
КЗ «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»  
КВНЗ «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»  
ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
«НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ»  
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ  
УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ

## **Освіта збереже Україну!**

Матеріали І Всеукраїнських Прокопенківських читань

(10 червня 2022 року)

м. Харків

**Головний редактор:**

**БОЙЧУК Юрій** – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

**Редакційна колегія:**

**АСТАХОВА Катерина** – доктор історичних наук, професор, ректор Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»;

**БЄЛОВА Людмила** – доктор соціологічних наук, професор, директор ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, президент громадської спілки «Харківський університетський консорціум»;

**БАШКІР Ольга** – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки, голова РМУ ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

**БЕРЕЖНА Світлана** – доктор філософських наук, професор, проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

**ГОЛОБОРОДЬКО Костянтин** – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

**ДОВЖЕНКО Тетяна** – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

**ЛУК'ЯНОВА Лариса** – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України;

**ПОКРОСВА Любов** – кандидат педагогічних наук, доцент, ректор КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»;

**ПОНОМАРЬОВА Галина** – доктор педагогічних наук, професор, ректор КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»;

**ПОНОМАРЬОВА Наталія** – доктор педагогічних наук, професор, декан фізико-математичного факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди ;

**ЦАПКО Алла** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

**ЧЕРНІКОВА Інна** – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

**ШАПОВАЛОВА Олена** – начальник редакційно-видавничого відділу ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

*Затверджено редакційно-видавничою радою  
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди  
(протокол № 6 від 15 червня 2022 року)*

Освіта збереже Україну! : матеріали І Всеукраїнських Прокопенківських читань, Харків, 10 черв. 2022 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. – Харків, 2022. – 399 с.

У збірнику відображено тези І Всеукраїнських Прокопенківських читань, присвячених ушануванню пам'яті доктора педагогічних наук, професора, академіка Національної академії педагогічних наук України, заслуженого працівника народної освіти України, Почесного громадянина м. Харкова Прокопенка Івана Федоровича. Він містить роздуми і спогади, пов'язані з постаттю великого педагога сучасності, його думками про націєтворчу місію Вчителя, роль педагогічних університетів як унікальних освітньо-виховних і культурно-духовних центрів підготовки вчителів.

Матеріали стануть у пригоді науковцям, учителям, докторантам, аспірантам, викладачам закладів вищої освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

|                                                                                                                              |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ<br>Мамотенко А.В., Комісова Т.Є. ....                              | 211 |
| МАГІСТЕРСЬКА ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ<br>УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ<br>Мармаза О. І. ....                           | 215 |
| ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ<br>ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ<br>Масюк О. М., Титаренко Л. І. ....           | 221 |
| СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ДО РОЗРОБКИ ДИСТАНЦІЙНИХ КУРСІВ<br>Москаленко В.В. ....                                      | 225 |
| РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ<br>Мірошніченко В. І. ....                                                          | 229 |
| СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ УМІНЬ ШКОЛЯРІВ<br>Носова В.В. ....                                                        | 232 |
| ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ<br>Олефіренко Н. В., Андрієвська В. М. ....             | 236 |
| СУЧАСНІ МУЗЕЇ І ОСВІТА: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ<br>Олефіренко Н.В., Пономарьова В.К. ....                                  | 240 |
| ОСНОВНІ СТРАТЕГІЇ ДОСЯГНЕННЯ ЯКОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ<br>Олійник О.М. ....                                          | 245 |
| ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ<br>ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІКИ<br>Олійник Ю.О., Мельникова О.В. ....     | 250 |
| МЕТОДИЧНА РОБОТА ЯК СКЛАДОВА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ<br>ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ<br>Остапенко А.С. ....                                    | 257 |
| ФОРМУВАННЯ МЕДІАОСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ<br>МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ<br>Остапенко Л.П. ....                                       | 265 |
| ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІЇ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ У ЗВО КНР<br>Пей Чжиюн, Цінг Шен ....                                             | 269 |
| «СРОДНА ПРАЦЯ» ТА СЕНС ЖИТТЯ ІВАНА ПРОКОПЕНКА<br>Плахтєєва В.І. ....                                                         | 272 |
| ПЛАТФОРМА ГУГЛ КЛАС ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ<br>ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА<br>Погорєлова Т.Ю. .... | 275 |
| БІОЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ БІОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ<br>Пінський О.О., Глуховецька В.В. ....                        | 280 |

# ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

**Масюк О. М.,**

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди  
м. Харків, Україна, e-mail: [lnamsk61@gmail.com](mailto:lnamsk61@gmail.com)

**Титаренко Л. І.,**

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди  
м. Харків, Україна, e-mail: [ludmilazory@ukr.net](mailto:ludmilazory@ukr.net)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6916665>

В освітній політиці України інклюзія стала пріоритетним напрямом, що дозволяє врахувати всі особливості організації освітнього процесу учнів з особливими освітніми потребами. Широке коло нових завдань інклюзивної освіти вимагає перебудови і зміни всієї системи підготовки майбутніх вчителів. Незважаючи на те, що в Україні розроблена нормативно-правова база для здобуття освіти дітьми з особливими освітніми потребами, механізми реалізації цього процесу відсутні, що негативно позначається на розбудові інклюзивної освіти[1].

У контексті нашого дослідження вагоме значення мають праці вчених, в яких розглядається проблема підготовки майбутніх вчителів початкової школи до професійної діяльності (Н. Бібік, В. Бондаря, А. Коломійця, С. Литвиненко, С. Мартиненко, Н. Ничкало, О. Савченко, О. Хижної, Л. Хомич, М. Фіцули, І. Шапошнікової та ін.) та проблема підготовки вчителів початкової школи дороботи в умовах інклюзивної освіти (Ю. Бойчук, В. Бондарь, Л. Гречко, Т. Джаман, О. Іонова, А. Колупаєва, М. Матвєєва, С. Миронова, Н. Назарова, В. Синьов, Л. Шипіцина та ін.).

Аналіз зазначених досліджень дозволяє виділити такі основні напрями роботи педагогічної наукової спільноти, обумовлені об'єктивними суперечностями між:

-актуальністю інклюзії у сучасному суспільстві, у системі загальної освіти України та недостатнім урахуванням цього факту в процесі професійної

підготовки майбутніх учителів початкової школи;

- необхідністю створення системи підготовки майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти та недостатньою розробленістю теоретико-методичних засад, що її забезпечують;

- сучасними вимогами до майбутнього вчителя початкової школи та недостатнім рівнем його підготовки до роботи в інклюзивному класі;

- законодавчо закріпленими вимогами запровадження інклюзивного навчання у початкову школу та їх невиконанням через нестачу фахівців;

- нагальною потребою початкової школи в учителях, здатних професійно якісно навчати школярів з особливими освітніми потребами та неготовністю випускників педагогічних ЗВО до цієї роботи;

- потребою у системному підході до оцінювання ефективності підготовки майбутніх вчителів початкової школи до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти та відсутністю відповідної системи оцінювання [3].

Отже, виявлені суперечності свідчать про те, що сучасна система підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в умовах інклюзивної освіти потребує переосмислення її мети, змісту і завдань, приведення її у відповідність з міжнародними стандартами якості вищої освіти.

Однією із складових професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи є формування в них інклюзивної компетентності.

Під інклюзивною компетентністю як інтегральної характеристики сучасного учителя розуміємо рівень знань та вмінь, необхідних для виконання професійних функцій в умовах інклюзивного навчання.

Сутність поняття «інклюзивна компетентність» обґрунтована в працях С. Максимюк, Н. Мойсеюк, Т. П'ятакової, І. Хафізулліної, М. Чайковського.

Інклюзивна компетентність може бути сформована у здобувачів вищої педагогічної освіти тільки в процесі інклюзивної діяльності, яка має

пронизувати весь освітній процес у закладі вищої освіти. Тому очевидна необхідність зміни змісту професійної підготовки, а також формування інклюзивної компетентності майбутніх вчителів усіх спеціальностей[1].

З метою формування інклюзивної компетентності здобувачів вищої педагогічної освіти у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди запроваджено:

а) навчальний комплекс підготовки до роботи в умовах інклюзивного класу “Основи інклюзивної освіти”, який включає три складники: вивчення курсу “Основи інклюзивної освіти”; розробка програми практичних занять з використанням елементів соціально-психологічного тренінгу; 3) педагогічна практика в освітніх закладах різного типу. Особлива увага приділяється практичним аспектам роботи з дітьми з розлади спектра аутизму [2];

б) вивчення обов’язкових дисциплін майбутніми вчителями початкової школи: «Методика навчання освітньої галузі «Я досліджую світ» зі спеціальними методиками викладання», «Методика навчання освітньої галузі «Математика» зі спеціальними методиками викладання», «Дизайн і технології з методикою навчання та спеціальними методиками», що входять до циклу професійної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (освітня програма «Початкова освіта зі спеціальними методиками викладання»). Важливо зазначити, що формування інклюзивної компетентності передбачає навчання майбутніх вчителів початкової школи адаптувати освітній простір під потреби дитини з особливими освітніми потребами: диференціювати навчальний процес, розробляти для кожної дитини індивідуальний навчальний план, підбирати відповідне навчально-дидактичне забезпечення, застосовувати найбільш ефективні традиційні та новітні технології навчання. Методична підготовка майбутніх вчителів початкової школи здійснюється у поєднанні з формуванням в них інклюзивної компетентності, поряд з оволодінням педагогічними технологіями здійснюється опанування й корекційно-розвивальними технологіями.

в) вивчення вибірових дисциплін на факультеті початкового навчання таких, як «Творчі техніки навчання для дітей із порушенням мовленнєвого розвитку», «Організація та керівництво логопедичною роботою. Логопедична допомога дітям із сенсорними та інтелектуальними порушеннями»; «Методика логопедичної роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення» надають можливість майбутнім вчителям початкової школи набути інклюзивної компетентності у роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями. Вчитель має вміти враховувати потреби й особливості кожного учня класу, не лише попереджати посилення порушень здоров'я учнів з особливими освітніми потребами, але й забезпечувати подальший розвиток дитини, зробити навчально-виховний процес якомога успішнішим та ефективнішим [1].

Отже, сучасний учитель початкової школи повинен мати високий рівень фахової, методичної й психологічної готовності виконувати розширений спектр професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. Тому проблема формування у майбутніх вчителів початкової школи інклюзивної компетентності, їх підготовка до роботи в умовах інклюзивної освіти є комплексною проблемою і потребує подальшого аналізу та пошуку шляхів її вирішення.

### **Література**

1. Бойчук Ю. Д., Бородіна О. С., Микитюк О. М. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я: монографія. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2015. 117 с.
2. Бойчук Ю. Д., Іонова О. М., Потамошнієва О. М. та ін. Підготовка студентів до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання дітей із розладами спектра аутизму. *Педагогіка здоров'я: зб. наук. пр. VI Всеукр. наук.-практ. конф.* Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2016. С. 612-615.
3. Джаман Т. В. Проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в умовах інклюзивної освіти. Теорія і методика професійної освіти: зб. наук. праць. Вип. 11. Т. 1, 2019. С. 117-121.